

Кравченко Ю.В. Медико-демографічна ситуація в Херсонській області/ Ю.В Кравченко //Природничі науки в школі: Зб. наук. праць. – Розділ І. Природничі науки – вчителю. – Вип. 3. Херсон: Вид-во Айлант.– 2004. – С.11-14. – Херсон.– 2004. – С.11-14.

УДК 28.9

Кравченко Ю.

Медико-демографічна ситуація в Херсонській області

Здоров'я населення є важливим та істотним критерієм стану якості навколишнього середовища. Вони мають найбільш інформативний характер як екологічно обумовлені зміни здоров'я людини у порівнянні з іншими даними,.

До числа найбільш важливих факторів екологічного ризику з точки зору кількості здоров'я відносяться: забруднення атмосфери, питної води і продуктів харчування. За оцінками експертів забруднення атмосфери скорочує тривалість життя в середньому на 3-5 років, неякісна вода – на 2-3 роки, неякісна їжа (гострі харчові отруєння) – на 1-2 роки.

Аналіз екологічної ситуації в Херсонській області виявив, що за останні роки забруднення атмосфери значно зменшилось, що пов'язано з різким скороченням обсягів промислового виробництва. В той самий час в атмосферному повітрі визначається пил, окис вуглецю, окисли азоту, сірководень, формальдегід, бензапірен, фенол, сірчистий газ. Перераховані викиди в атмосферу пов'язані перш за все з роботою АТ “Херсоннафтопереробка”, “Херсонська ТЕЦ” і автотранспортом.

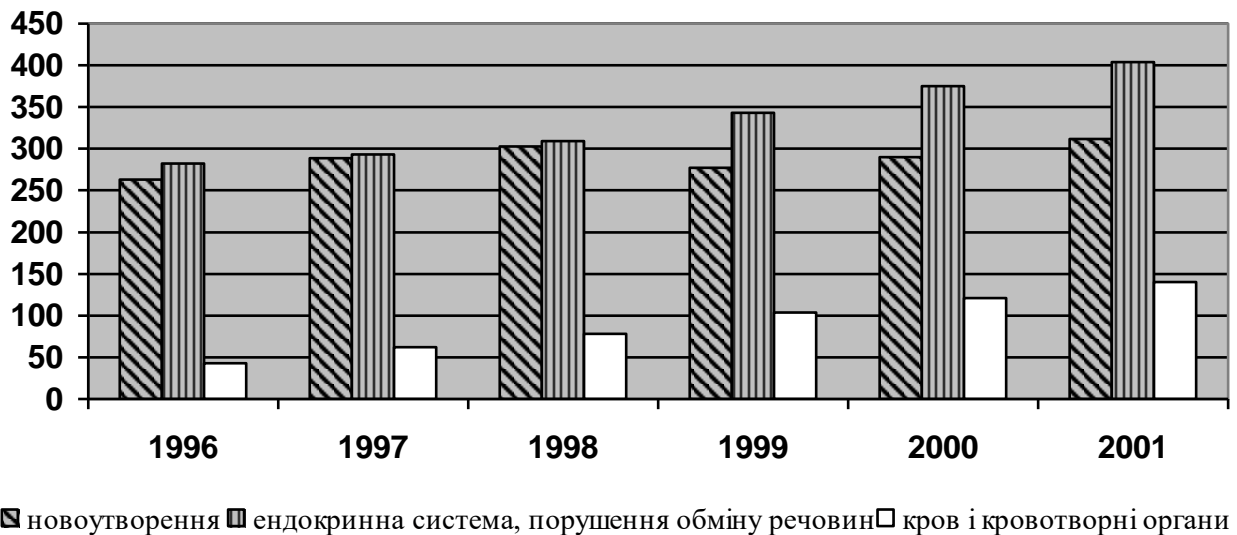
Всі викиди і стічні води різних міст та селищ, які знаходяться у верхів'ї Дніпра, потрапляють у місто Херсон. Поверхневі води Каховського водосховища і гирлової ділянки Дніпра можна охарактеризувати за станом як посередні, за ступенем чистоти – як помірно забруднені, за виключенням ділянок якнайбільшої екологічної напруги. Особливо актуальним це є для Дніпра в межах та нижче міст Нової Каховки та Херсону, у місті впадіння р. Інгулець. Воду на цих ділянках можна віднести до брудної.

Захворюваність є найважливішим показником у характеристиці здоров'я населення, бо відображає ступінь пристосовуваності популяції до умов середовища.

Рис.1. Поширеність хвороб системи кровообігу і органів дихання людини (на 10 тис. населення) по Херсонській області.

У 2003 році, як і останні 8-10 років, домінуюче місце в структурі захворюваності населення посіли хронічні неінфекційні захворювання, передусім хвороби системи кровообігу (рис. 1,2). Зростання цього класу хвороб відмічено і в інших областях України.

Рис.2. Поширеність хвороб людини (на 10 тис. населення) по Херсонській області

Серед інфекційних захворювань в області зростає кількість хворих на туберкульоз і вірусний гепатит А. У 2001 році захворюваність туберкульозом зросла на 30,4% і досягла показника 114,4 на 100 тис. населення. Перераховані хвороби відносять до хвороб бідності і виступають свого роду індикаторами економічного і екологічного стану Херсонської області.

Важливим критерієм інтегральної оцінки здоров'я населення є показник захворюваності дітей і підлітків. Кількісна його оцінка свідчить про стійке погіршення здоров'я цієї вікової групи. Рівень захворюваності (на 1000 осіб) хворобами крові і кровотворних органів більше у підлітків в 5,4 рази, а у дітей – у 4,2 рази, ніж у дорослих. Поширеність захворювань серед підлітків (1133,4 на 1000 відповідного населення) наближається до показника дорослого населення (1404,5 на 1000), а за окремими захворюваннями перевищує показники дорослих (хвороби крові і кровотворних органів – на 11%, ендокринної системи – на 20%, органів дихання – на 72%).

На захворюваність органів дихання значною мірою впливає забруднення атмосферного повітря. Результати порівняння поширеності хвороб серед населення м. Херсона, виявили, що до відносно “чистих” можна віднести Дніпровський і Суворовський райони, а найбільш “брудним” є – Комсомольський район. Так, у районах, прилеглих до ВАТ “Херсоннафтопереробка”, основного забруднювача повітря м. Херсона, більш поширені хвороби органів дихання: серед дорослих у 1,6-1,8 рази, дітей і підлітків – 2-2,6 рази, ніж у інших віддалених районах міста.

Високий рівень захворюваності може бути обумовлений демографічними особливостями населення області та м. Херсона – наявність високого відсотку осіб літнього віку. Низька тривалість життя пов'язана, перш за все, соціально-економічними умовами та якістю навколишнього природного середовища.

При аналізі основних показників здоров'я населення Херсонської області (демографічні дані, показники захворюваності і смертності) виявлені несприятливі тенденції його погіршення за багатьма показниками.

Демографічні показники 2003 року свідчать про збереження в області процесу депопуляції – переваги показників смертності над народжуваністю (Таблиця 1). Суттєвий вплив на цей параметр має міграція населення.

За даними обласного статистичного управління динаміка демографічних показників має такий вигляд:

Таблиця 1. Динаміка чисельності населення Херсонської області

Чисельність населення області на 01.01. (тис.чол.)		За рік	народилось	померло	прибуло	вибуло	сальдо міграція +ПРН
1997	1255,1	1996	12311	18594	23356	27656	-10583
1998	1246,8	1997	12047	17693	22201	24926	-8371

1999	1237,1	1998	11189	17658	20761	23939	-9647
2000	1226,4	1999	10370	18086	19163	22147	-10703
2001	1213,0	2000	10184	18513	17417	22500	-13462
2002	1172,7	2001	9757	18422	Немає даних	Немає даних	Немає даних
2003	1158,9	2002	9972	18476	Немає даних	Немає даних	Немає даних

Одним із факторів зменшення чисельності населення – природне скорочення, яке є наслідком падіння народжуваності. Це відбувалося за рахунок зменшення числа народжених (на 4,2%). Взагалі, протягом 1991-2001рр. рівень народжуваності знизився з 13,6 у 1991 році до 8,3 у 2000 на 1000 населення. Неухильне зниження народжуваності призводить до того, що в області не забезпечується просте відтворення населення.

За даними Державного комітету статистики України у Херсонській області 60% населення проживає у місті і лише 40% у сільській місцевості. В міських сім'ях завжди мають менше дітей, ніж у сілі. Перш за все, це пов'язано з економічним та екологічним станом середовища.

Поширюється тенденція до народження дітей у віці матері 17-18 років, або 29-30 років. Народження дітей у ранньому віці пов'язано, перш за все, з недостатньою інформованістю населення стосовно засобів контрацепції та несвідомим відношенням до народження та виховання дитини. Материнство у пізньому віці пов'язано з тим, що молодь намагається стати економічно незалежною, зробити кар'єру і тільки потім заводити дітей. Не секрет, що середня зарплата у херсонця складає 250-300 гривень, це не може задовольнити потреби пов'язані з вихованням дітей. Таке становище призводить до психологічного дискомфорту, що теж не сприяє збільшенню народжуваності.

З іншого боку, держава та міська влада проводить заохочення молодого населення до створення повноцінних сімей, забезпечуючи грошову допомогу та житло сім'ям у яких з'явилося немовля. Але грошова допомога є мізерною, а забезпечують житлом (разові акції) лише багатодітні сім'ї.

Екологічна ситуація яка склалася в області в останні десять років покращилась за рахунок зниження виробничих галузей промисловості, хоча в цілому залишається у критичному стані. Але не дивлячись на це, кількість новонароджених зменшується по відношенню до дев'яностих років. Пояснюється таке явище тим, що вплив екологічного забруднення на процеси репродукції населення може проявитися навіть через десятиріччя.

На демографічну ситуацію Херсонщини негативно впливає смертність, рівень якої у 2001 році склав 15,2 померлих на 1000 жителів проти 11,6 – у 1990. В області має місце демографічна криза.

В структурі загальної смертності переважають хвороби системи кровообігу (53,5% всіх померлих) і злоякісні новоутворення – 13,8%. Третє місце займають травми, отруєння та деякі інші наслідки дії зовнішніх причин - 12,7%.

Аналіз динаміки смертності населення області за останні 6 років показав, що загалом по області у 2002 році достовірно зросла смертність від інфекційних хвороб, хвороб крові та системи кровообігу та зменшилась смертність від хвороб ендокринної системи та органів дихання.

Смертність від злоякісних новоутворень різних локалізацій в цілому по області знаходиться на рівні минулорічних показників, навіть спостерігається тенденція (хоча і не доведена математично) до її зменшення. Виключення становить обласний центр: у Херсоні рівень смертності від онкозахворювань більше, ніж по районах і за останні 8 років відбулося його зростання. У чоловіків частіше спостерігається злоякісні пухлини шлунку, легень, прямої кішки та передміхурової залози. У жінок – молочних залоз та матки. Крім того, поширеним захворюванням для півдня України являється рак шкіри, пов'язаний з опроміненням сонячним ультрафіолетовим випромінюванням.

Особливої уваги заслуговує смертність немовлят. Природна вразливість дитячого організму зумовлює високий рівень смертності саме дітей віком до 1 року. У 2001 році померло 103 малюка, або 10,3 на 1000 народжених живими проти 10,8 у 2000 році. Основними причинами смертності немовлят у 2001 році були стани, що виникли у перинатальному періоді (43,7% від загальної кількості померлих дітей у віці до 1 року), вроджені аномалії – 19,4%.

Існує кілька категорій реакції стану здоров'я населення на забруднення навколишнього середовища. Це, в першу чергу, зростання смертності, збільшення захворюваності, наявність функціональних змін, які перевищують і не перевищують норму і відносно безпечний стан. Ці категорії можна розглядати як відносні показники, які сукупно характеризують стан здоров'я населення і стан довкілля. Показником здоров'я, в першу чергу є його кількість, яка виражається через показник середньої очікуваної тривалості життя, який на Херсонщині продовжує знижуватись (Таблиця 2.).

Таблиця 2. Середня тривалість життя по Україні та по Херсонській області за 1999-2000 рр

	<i>Обидві статі</i>	<i>Чоловіки</i>	<i>Жінки</i>
--	---------------------	-----------------	--------------

<i>По Україні</i>	67,91	62,44	73,55
В тому числі:			
міські поселення	68,8	62,86	73,58
сільська місцевість	67,22	61,54	73,36
<i>По Херсонській області</i>	65,83	59,64	72,63
В тому числі:			
міські поселення	66,49	60,49	72,79
сільська місцевість	64,71	58,31	72,30

Як видно з приведених даних середня тривалість життя населення Херсонської області нижча, ніж така по Україні.

Таким чином, зміни, які відбулися в рівнях захворюваності, смертності за останні роки свідчать про шкідливий вплив комплексу чинників на здоров'я населення: це і важке соціально-економічне становище, і забруднення навколишнього природного середовища, і спосіб життя. Медико-соціальна оцінка стану захворюваності, смертності, тривалості життя показує, що Херсонську область не можна віднести до благополучної зони, скоріше її можна віднести до *зони напруженої* соціально-економічної та *екологічної ситуації*, де не відбувається сталого зростання тривалості життя і зниження захворюваності.

Резюме

УДК

Кравченко Ю.В.

МЕДИКО-ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Для населення Херсонської області відбувається зростання захворювань органів кровообігу, крові і кровотворної системи, сечостатевої та ендокринної систем, інфекційних хвороб та новоутворень. Спостерігається падіння народжуваності, зниження середньої тривалості життя та зростання смертності. Медико-демографічна оцінка стану показує, що Херсонська область відноситься до зони напруженої соціально-економічної та екологічної ситуації.

